

Handreiking Seksueel misbruik en grensoverschrijdend gedrag tussen gemeenteleden

Inleiding

Seksueel misbruik en seksueel grensoverschrijdend gedrag komen voor in pastorale, kerkelijke relaties (d.w.z. ten minste één van de betrokkenen heeft een kerkelijke functie en handelt vanuit deze functie), maar komen ook voor in allerlei andere relaties. De kerkelijke routes en protocollen zijn geschreven voor de kerkelijke relaties. Hiervoor is ook het Meldpunt Seksueel Misbruik in Kerkelijke Relaties opgericht (vanaf nu: Meldpunt Misbruik). Uit de praktijk blijkt echter dat seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel misbruik ook voorkomen tussen twee gemeenteleden, die niet in een ambt of functie staan. Interne vertrouwenspersonen en kerkenraden blijken het vaak moeilijk te vinden hier op een adequate manier mee om te gaan en hebben behoefte aan een handreiking voor dergelijke situaties. Deze handreiking volgt hieronder.

Voor het lezen en volgen van deze handreiking, is het belangrijk een aantal opmerkingen te maken:

1. Deze handreiking is niet bedoeld voor seksueel misbruik of grensoverschrijdend gedrag in een kerkelijke relatie. Wanneer zo'n geval zich voordoet, maakt u gebruik van het protocol dat is opgesteld voor uw kerkgenootschap.
2. Deze handreiking is niet bedoeld voor seksueel misbruik of grensoverschrijdend gedrag in een thuissituatie (of familiesfeer). In zo'n geval kunt u bellen naar Veilig Thuis. Voor de eventuele afhandeling binnen de gemeente kunt u voor advies terecht bij één van de medewerkers van het Meldpunt Misbruik.
3. Deze handreiking is niet bedoeld voor seksueel misbruik of grensoverschrijdend gedrag in een bedrijf, organisatie, vereniging of welke andere vorm van samenkomen buiten de kerkelijke gemeente. In zo'n geval kunt u contact opnemen met de vertrouwenspersoon van deze organisatie.
4. Bovenstaande in acht nemend: bekijk altijd eerst in welke relatie het seksueel misbruik of grensoverschrijdend gedrag zich heeft voorgedaan.
5. Deze handreiking heeft niet hetzelfde gewicht als het protocol. D.w.z. dat deze handreiking bedoeld is voor kerkenraden en vertrouwenspersonen om handvatten aan te ontlenuen wanneer een situatie van seksueel misbruik of grensoverschrijdend gedrag zich voordoet tussen twee gemeenteleden.
6. Deze handreiking is met name bedoeld voor kerkenraden. We adviseren vertrouwenspersonen deze handreiking ook door te nemen, zodat ook zij adequaat kunnen reageren op meldingen en adviesvragen die bij hen terechtkomen.
7. In deze handreiking wordt verschillende keren verwezen naar het protocol. Deze kunt u [hier](#) vinden. U kiest dan het protocol voor het kerkgenootschap waartoe uw kerkelijke gemeente behoort.

Veel van onderstaande stappen komen overeen met, of lijken erg op, de stappen in de protocollen van de kerken. Er is echter wel een degelijk verschil: er is geen sprake van ambtsmisbruik of misbruik van de functie. Er zijn voor onderstaande situaties geen kerkelijke routes, klachtenregelingen, etc. Wel is er de kerkelijke tucht. Vanwege deze redenen wordt soms anders geadviseerd.

Uitgangspunten en zorgvuldigheid

De kerk hoort een veilige plaats te zijn. In situaties van seksueel misbruik binnen kerkelijke, pastorale

relaties wordt deze veilige haven een angstaanjagend, onveilig gebied. Hetzelfde geldt voor situaties van seksueel misbruik tussen twee gemeenteleden. De kerk neemt daarom alle beschuldigingen of vermoedens van misbruik serieus. Dat betekent ook dat de kerk zeer zorgvuldig wil omgaan met alle betrokkenen, zowel met de mogelijke slachtoffers, de mogelijke daders als met al degenen die bij hen betrokken zijn.

Een aantal aandachtspunten voor een zorgvuldig gebruik van deze handreiking, alsook het protocol:

- Realiseert u zich altijd dat het feit dat iemand beschuldigd is van misbruik, niet betekent dat hij of zij een dader is. Er kunnen allerlei gronden zijn voor het uiten van beschuldigingen of vermoedens.
- Realiseert u zich echter ook dat de praktijk helaas heeft bewezen dat de meest onverwachte en onwaarschijnlijke beschuldigingen op feiten bleken te berusten.
- Als u geconfronteerd wordt met mogelijk seksueel misbruik, is dat ook voor u belastend. Misschien heeft u behoefte aan overleg, maar bent u gebonden aan uw ambtsgeheim. Het protocol en deze handreiking gaan ervan uit dat u als ambtsdrager deze last niet alleen hoeft te dragen, maar dat u die kunt delen met een tweede ambtsdrager. Over zorgvuldig omgaan met het ambtsgeheim en een mogelijk conflict tussen de verschillende plichten van een ambtsdrager leest u meer in het protocol hoofdstuk 8.
- Als er sprake is van actueel misbruik van een minderjarige moet u altijd direct actie ondernemen.
- U kunt als kerkenraad geen oordeel vellen over de juistheid van een gerucht, melding of klacht. Dat kunnen alleen instanties die daartoe zijn aangewezen. Oordelen is uw taak ook niet. U kunt wel – met behulp van dit protocol – zorgvuldig met alle betrokkenen omgaan en zo de schade voor de gehele gemeente zoveel mogelijk beperken.
- Laat geruchten niet zomaar op hun beloop. Geruchten kunnen signalen zijn dat er iets in uw gemeente gebeurt dat niet door de beugel kan. Als u dat laat passeren, werkt u eraan mee dat de kans bestaat dat misbruik gecontinueerd wordt.
Geruchten kunnen net zo goed op niets gebaseerd zijn en tot gevolg hebben dat de goede naam van mensen wordt geschaad of dat er onrust en een gevoel van onveiligheid ontstaat in de gemeente. In beide gevallen leiden geruchten tot schadelijke gevolgen. Dat is dan ook de reden dat van u wordt verwacht dat u de geruchten niet negeert, maar er juist op reageert.
- Omdat iedere situatie anders is, kunnen onderstaande adviezen vaak niet één op één uitgevoerd worden. Daarom adviseren we te bellen naar het Meldpunt Misbruik, wanneer zich een situatie voordoet. De medewerkers kunnen, samen met u, de situatie inschatten en (in lijn met deze handreiking) adviseren hoe kunt handelen.

Handreiking: Handelen bij seksueel misbruik en grensoverschrijdend gedrag in andere relaties.

Er zijn verschillende wegen, via welke u van het misbruik of grensoverschrijdende gedrag kunt horen. Omdat voor deze wegen niet altijd hetzelfde advies geldt, staan ze apart van elkaar genoemd.

U hoort het van de benadeelde

- Wanneer u het hoort van de benadeelde zijn er twee mogelijkheden:
 - De benadeelde wil het alleen kwijt. In dit geval hoeft u niet te handelen. Het is belangrijk de benadeelde uit te leggen wat zijn/haar opties zijn en verder pastorale zorg te verlenen.
 - De benadeelde wil een melding doen. Wanneer een melding gedaan wordt, wil een benadeelde vaak dat er iets gebeurt. Bij een melding is een gesprek met de beschuldigde noodzakelijk.
- Ga in gesprek met de beschuldigde. Doe dit niet alleen, licht altijd eerst een andere ambtsdrager in. Houdt er altijd rekening mee: de ander heeft recht op zijn/haar kant van het verhaal.
- Soms heeft een beschuldigde niet door dat hij/zij grenzen overschrijdt. Dan heeft de beschuldigde pastorale zorg nodig, waarin hij/zij ook leert grenzen te herkennen. (Dit is regelmatig het geval bij sociaal kwetsbaren, maar kan ook bij anderen voorkomen).
- Wanneer de beschuldigde erkent dat er iets gebeurd is, kijkt u welke maatregelen nodig zijn. In veel gevallen kunt u er, samen met de benadeelde, zelf uitkomen.
 - Bij heftige vormen van grensoverschrijdend gedrag of misbruik, kan de kerkelijke tucht als middel dienen tot inkeer. Hierover dient, met raadpleging van de kerkorde en eventueel de classis, goed nagedacht worden.
- Wanneer de beschuldigde ontkent, meldt u dit aan de benadeelde. U onderneemt verder niets, maar verleent pastorale zorg aan zowel de beschuldigde als de benadeelde.
 - U onderneemt in principe verder geen stappen. Als u zich niet gerust voelt, kunt u het Meldpunt raadplegen, maar u kunt ook een (anoniem) gesprek voeren met de politie.
 - Wanneer de benadeelde hierin geen berusting kan vinden, is pastorale begeleiding extra belangrijk. Daarnaast kan de benadeelde (nogmaals) gewezen worden op de mogelijkheid voor aangifte.
 - Ga niet zelf op onderzoek uit.
 - Bij ernstige feiten (zoals bijvoorbeeld een verkrachting) kent de wet een meldingsplicht. U kunt dan dus zelf melding doen bij de politie. Deze plicht geldt niet voor beroepen met verschoningsrecht, zoals predikanten.
- Wanneer een benadeelde minderjarig is, bent u, bij misbruik of andere strafbare feiten tegen de minderjarige, wettelijk verplicht te handelen. U kunt dan bijvoorbeeld aangifte doen, advies vragen bij de politie of bij veilig thuis (zij denken ook mee over organisaties). Kijk bijvoorbeeld eens op www.stopitnow.nl.
 - In zo'n geval is het belangrijk de ouders/verzorgers van het kind in te lichten.
 - Doe, zeker bij tieners, niets zonder het medeweten van het kind. Het is aan te raden het kind te bewegen tot vertellen aan ouders of politie. Leg het kind, wanneer het zelf niet wil, uit waarom u wel zult moeten handelen.
 - In veel gevallen zullen de ouders dit doen. U (eventueel samen met de interne vertrouwenspersoon) kunt daarbij ondersteunen.

- Wanneer de benadeelde meerderjarig is, mag deze zelf aangifte doen. U kunt hierbij begeleiden. Niet iedere benadeelde wil dit ook daadwerkelijk.
 - Stimuleer contact met het Centrum Seksueel Geweld wanneer het misbruik minder dan zeven (7) dagen voor de melding gebeurde. Er is dan mogelijk nog bewijsmateriaal te vinden. Iemand kan hier echter niet toe gedwongen worden.

U hoort het van de partner van de benadeelde

Bekijk ook de adviezen onder 'U hoort het van de benadeelde'.

- U kunt alleen handelen als de benadeelde zelf melding doet, behalve in extreme gevallen. In die gevallen is grondig overleg met deskundigen altijd belangrijk.
- De partner kan teleurgesteld zijn in de benadeelde, vooral wanneer er lange tijd over het misbruik of grensoverschrijdende gedrag heen gegaan is. Verleen daarom goede pastorale zorg.
- De belangen van de partner kunnen anders zijn dan de belangen van de benadeelde zelf. Houdt hier rekening mee in het handelen en in de pastorale zorg.

U hoort het via ouders van benadeelde

Onderstaande geldt wanneer het kind minderjarig of bijvoorbeeld verstandelijk beperkt is.

Bekijk ook de adviezen onder 'U hoort het van de benadeelde'.

- U kunt handelen zonder de toestemming van de benadeelde, maar het is belangrijk het kind (in zoverre mogelijk) mee te nemen in beslissingen en zoveel mogelijk een gevoel van regie te geven (zeker bij oudere tieners).
- In sommige gevallen zult u de wil van het kind/de tiener, samen met de ouders, links moeten laten liggen. Het kind is toevertrouwd aan de bescherming van de ouders en indirect aan de kerkenraad. Overleg in zo'n geval met het Meldpunt Misbruik of andere deskundigen.

U hoort het van de dader of beschuldigde

Wanneer de dader zelf bij u komt, is het belangrijk met de volgende dingen rekening te houden:

- Er moet een onderscheid maken tussen een dader en een beschuldigde. Beide worden anders behandeld.
 - Een dader vertelt dat hij/zij seksueel misbruik of grensoverschrijdend gedrag heeft gepleegd.
 - Een beschuldigde wordt door een benadeelde, derden of via geruchten beschuldigd van seksueel misbruik of grensoverschrijdend gedrag. Dit hoeft niet altijd waar te zijn. (Er kan bijvoorbeeld vanwege aannames en roddels een gerucht ontstaan).
- Bij acuut misbruik van een minderjarige doet u aangifte bij de politie of belt u met Veilig Thuis. In andere situaties weegt u de belangen af: breekt u wel of geen ambtsgeheim? Hiervoor kunt u met het Meldpunt Misbruik overleggen. Overleg altijd voor u ambtsgeheim breekt.
 - Wanneer iemand u vertelt over plannen van misbruik en u schat in dat deze persoon dit (ook al is het misschien 'eventueel') zou kunnen gaan uitvoeren, doet u hiervan melding bij de juiste instantie (bijv. De politie of Veilig Thuis).
 - De wet kent een aangifteplicht voor ernstige strafbare feiten (verkrachting, mensenroof, etc). Deze plicht geldt niet voor beroepsgroepen met verschoningsrecht, zoals advocaten en geestelijken. Een predikant heeft deze plicht dus niet. Dat wil niet zeggen dat een predikant geen aangifte mag doen. Zie

bovenstaande overwegingen. Bent u predikant, laat het dan over aan een ander, zodat u neutraal kunt blijven. In sommige gevallen is dit echter niet mogelijk. Dan gaat de zorg voor het slachtoffer voor.

- Een dader heeft, ook wanneer dit tegen ons gevoel ingaat, recht op goede zorg. Denk hierbij aan pastorale zorg (m.b.t. het rein voor God staan etc.), maar ook aan goede hulpverlening. Hiervoor kunt u de dader doorsturen naar professionals. Bij kindermisbruik kunt u kijken op www.stopitnow.nl, bij andere vormen van misbruik kunt u bij verschillende hulpverleningsinstanties terecht.
 - o In de meeste gevallen heeft een dader zelf ook kwetsbaarheid en heeft een dader zelf ook dingen mee moeten maken. Houdt hier rekening mee in de zorg die u verleent.

U hoort het van de partner van de beschuldigde

- De positie van de partner van beschuldigde is complex. Niet alleen het beeld dat de partner heeft van de beschuldigde wordt door de beschuldiging aangetast, ook de economische bestaanszekerheid van de partner kan in het geding zijn als op de melding verder wordt gegaan.
- Het is van belang niet te handelen op alleen het getuigenis van de partner. Check het verhaal altijd bij de beschuldigde. Wanneer de partner u benadert, omdat hij/zij via geruchten heeft vernomen dat zijn/haar partner dader zou zijn, volg dan ook de adviezen onder 'u hoort het via geruchten of derden'.

U hoort het van de ouders van de beschuldigde

Bekijk ook de adviezen onder 'U hoort het van de dader'.

- In deze gevallen zal de dader of beschuldigde waarschijnlijk minderjarig zijn. Houdt hier rekening mee wanneer u met deze zaak verdergaat. De dader of beschuldigde is zelf ook kwetsbaar.
- Niet alleen de dader of beschuldigde heeft pastorale zorg nodig, ook de ouders hebben dit nodig. Bij voorkeur hebben beschuldigde en ouders beide een andere pastoraal zorgverlener.
- Het is van belang niet te handelen op alleen het getuigenis van de ouders. Check het verhaal altijd bij de beschuldigde. Wanneer de ouders u benaderen, omdat zij via geruchten hebben vernomen dat hun zoon/dochter dader zou zijn, volg dan ook de adviezen onder 'u hoort het via geruchten of derden'.
- Vaak zal een gesprek over grenzen en het 'waarom' achter de feiten voldoende zijn. Verwijs de beschuldigde door naar hulpverlening. Hij/zij zal de rest van zijn/haar leven met de feiten moeten leven.
- Bij acuut misbruik van minderjarigen doet u aangifte bij de politie.

U hoort het via geruchten of derden

- Wanneer de melding wordt gedaan door een derde, maar namens de benadeelde, dan behandelt u dit zoals 'u hoort het van de benadeelde'.
- Laat geruchten niet zomaar op hun beloop. Geruchten kunnen signalen zijn dat er iets in uw gemeente gebeurt dat niet door de beugel kan. Als u dat laat passeren, werkt u eraan mee dat de kans bestaat dat misbruik gecontinueerd wordt. Geruchten kunnen net zo goed op niets gebaseerd zijn en tot gevolg hebben dat de goede naam van mensen wordt geschaad of dat er onrust en een gevoel van onveiligheid ontstaat in de gemeente.

In beide gevallen leiden geruchten tot schadelijke gevolgen. Dat is dan ook de reden dat van u wordt verwacht dat u de geruchten niet negeert, maar er juist op reageert.

- Bespreek geruchten altijd met degene die beschuldigd wordt. Geef deze persoon te kennen dat er geruchten zijn en vraag naar de waarheid van deze geruchten.
- Wanneer er sprake is van een bekende benadeelde (in plaats van bijv. een algemeen gerucht), bespreek dan het gerucht eerst met de benadeelde. Doe dit ook als de melding wordt gedaan buiten het medeweten van deze benadeelde.

Communicatie over het misbruik

- Ook wanneer seksueel misbruik of grensoverschrijdend gedrag niet door mensen met een kerkelijke functie gebeurt, kan het soms nodig zijn hierover in de gemeente te communiceren. Soms hoeft u niet te communiceren, maar gaan er al verschillende geruchten de ronde. In deze beide gevallen raden wij u aan hiervoor een gemeentebegeleider in te schakelen. Deze persoon kan met de kerkenraad meekijken en met een 'helicopterview' advies uitbrengen.
- Als het niet nodig is, hoeft over het misbruik of grensoverschrijdende gedrag niet gecommuniceerd te worden.
- Houdt u er rekening mee dat u gebonden bent aan de wet gegevensbescherming (AVG).

Nazorg bij seksueel misbruik en grensoverschrijdend gedrag in andere relaties

- Zorg ervoor dat alle betrokkenen pastorale zorg krijgen. Het gaat dan om benadeelde, beschuldigde en de familie er omheen.
- Bij voorkeur gebeurt dit door allemaal verschillende mensen. Zorg er in elk geval voor dat benadeelde (+familie) en beschuldigde (+familie) niet door dezelfde persoon worden bijgestaan.
- U kunt bij de zorg voor alle partijen ook gebruik maken van naburige gemeenten of zorg vanuit de classis.